EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 13.4.2018.
COM(2018) 181 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Direktīvas 2007/43/EK piemērošanu un tās ietekmi uz gaļas cāļu labturību, kā arī uz labturības rādītāju izstrādi

(Teksts attiecas uz EEZ)

1 KONTEKSTS

Šis ziņojums attiecas uz Padomes Direktīvu (EK) 2007/43/EK[1], ar ko nosaka obligātos noteikumus gaļas ražošanai audzētu cāļu aizsardzībai (turpmāk — "Direktīva"), un pievēršas šīs Direktīvas 6. panta 3. punktam, kas nosaka, ka Eiropas Parlamentam un Padomei iesniedz ziņojumu par šīs Direktīvas piemērošanu un tās ietekmi uz cāļu labturību. Ziņojumā ņem vērā audzēšanas apstākļus, kas ietekmē broileru labturību, kā arī šīs Direktīvas sociālekonomiskās un administratīvās sekas, arī reģionālā aspektā. Šis ziņojums ir arī viens no ES dzīvnieku aizsardzības un labturības stratēģijā 2012.–2015. gadam[2] paredzētajiem pasākumiem. Šī ES stratēģija popularizēja uz dzīvnieku labturības rezultātiem balstītu pieeju un to, ka turpmāk būtu plašāk jāizmanto broileru labturības un kaušanas novērtēšanas rādītāji.

Šā ziņojuma pamatā ir 2017. gadā pabeigtais pētījums par Direktīvas īstenošanas sekām' sociālekonomiskajā un dzīvnieku labturības laukā[3] (turpmāk — "2017. gada pētījums"). Pie citiem informācijas avotiem pieder Veselības un pārtikas nekaitīguma ģenerāldirektorāta revīzijas, kas informē par oficiālajām kontrolēm, Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes (*EFSA*) atzinumi un citi pētījumi, kas sniedz zinātniskas atziņas par broileru labturību, kā arī rezultāti, kas gūti darbseminārā par kautuves datu izmantošanu labturības uzraudzībai, kurš notika 2017 gadā un kurā piedalījās visas dalībvalstis[4].

Pirms šīs Direktīvas sugai specifiskas labturības prasības attiecībā uz broileriem nebija noteiktas; tika piemērotas tikai prasības, kuras līdz ar vispārīgiem principiem dzīvnieku fizioloģiskajām un etoloģiskajām vajadzībām atbilstoša mājokļa, barības, ūdens un aprūpes nodrošināšanā noteiktas Direktīvā 98/58/EK par lauksaimniecībā izmantojamo dzīvnieku aizsardzību[5]. Eirobarometra 2005. gada pētījums liecināja, ka vairāk nekā četri no desmit ES pilsoņiem atzīst, ka gaļas ražošanai audzēti cāļi ir viena no sugām, kuru labturību un aizsardzību uzlabot vajadzīgs visvairāk[6].

Atsevišķs Komisijas ziņojums par ģenētiskās selekcijas ietekmi uz gaļas ražošanai audzētu cāļu labturību (prasīts Direktīvas 6. panta 1. punktā) atzina, ka Eiropas Komisija saskaņā ar savu pilnvarojumu dzīvnieku labturībā ir vēlējusies, izmantojot esošos rīkus, sekmēt uzlabojumus un ka likumdošanas instrumenti šajā jomā šobrīd nav vajadzīgi[7].

---

1 Padomes Direktīva 2007/43/EK (2007. gada 28. jūnijs), ar ko nosaka obligātos noteikumus gaļas ražošanai audzētu cāļu aizsardzībai (OV L 182, 12.7.2007., 19.–28. lpp.).

2 COM(2012)6 final https://ec.europa.eu/food/animals/welfare/strategy_en

3 Pētījumu par Broileru direktīvas (DIR 2007/43/EK) piemērošanu un labturības rādītāju izstrādi sk.: https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f4ccd35e-d004-11e7-a7df-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-50600507.

4 *"Use of slaughterhouse data to monitor welfare of broilers on farm"* ("Kautuves datu izmantošana broileru labturības uzraudzībai saimniecībā")https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9fbf913d-de15-11e6-ad7c-01aa75ed71a1/language-en .

5 Padomes Direktīva (EK) 98/58/EK (1998. gada 20. jūlijs) par lauksaimniecībā izmantojamo dzīvnieku aizsardzību (OV L 221, 8.8.1998., 0023.–0027. lpp.).

6 *"Attitudes of consumers towards the welfare of farmed animals"* ("Patērētāju attieksme pret lauksaimniecībā izmantojamo dzīvnieku labturību")
http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/yearFrom/1974/yearTo/2005/surveyKy/450 .

7 Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par ģenētiskās selekcijas ietekmi uz gaļas ražošanai audzētu cāļu labturību (COM(2016) 182 *final*) https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-182-EN-F1-1.PDF .

Direktīva noteica dzīvnieku labturības prasības, kas piemērojamas gaļas ražošanai audzētu cāļu mītnēm, maksimālo saimes blīvumu, paredzot papildprasības audzētājiem, kuri strādā lielākas saimes blīvuma apstākļos. Lielākā saimes blīvuma gadījumā saimes uz kautuvi jānosūta, pavaddokumentos norādot un izvērtējot datus par mirstības koeficientu. Šis ir pirmais ES tiesību akts, kas par dzīvnieku labturības reglamentēšanas veidu izmanto dzīvniekbāzētus rādītājus. Pārraudzība kautuvēs jāveic papildus nediskriminējošai saimniecību inspicēšanai ("pārbaudēm"), un atsevišķos gadījumos tās rezultātā saimniecībās būtu jāveic izmeklēšana, kurā tiek apsekoti pēcnāves pārbaudes konstatējumi.

2 NOZARES EKONOMIKA

ES ir viens no lielākajiem broileru ražotājiem (11,3 % no visas pasaules produkcijas), bet kopējā mājputnu gaļas produkcija 2014. gadā bija 14,1 miljons tonnu. Saskaņā ar 2017. gada pētījumu Brazīlija, Amerikas Savienotās Valstis un Ķīna atsevišķi ražo vairāk. Trīs ceturtdaļas ES produkcijas koncentrējas septiņās dalībvalstīs: Polijā, Apvienotajā Karalistē, Vācijā, Francijā, Spānijā, Itālijā un Nīderlandē, kurās ir arī vislielākās saimniecības[8].

2017. gada pētījumā ziņoja, ka no 2009. gada līdz 2014. gadam broileru ražošana ES ir augusi par 18,6 %, un tagad ir aptuveni 6,5 miljardi putnu gadā. Ražošana un patēriņš nemitīgi pieaug, un cāļa gaļa Eiropas Savienībā ir otrā visvairāk patērētā gaļa pēc cūkgaļas. Paredzēts, ka no 2015. gada līdz 2025. gadam mājputnu gaļas ražošana palielināsies par 3,8 %, bet patēriņš — par 3,4 %. ES ir 103,9 % pašpietiekama mājputnu gaļas ziņā, eksports veido 11 % produkcijas, bet imports — 6 %. Importētā produkcija, kas lielākoties ir augstvērtīgākas filejas no Brazīlijas un Taizemes, galvenokārt ir paredzēta Francijai, Vācijai, Nīderlandei un AK.

Saskaņā ar 2017. gada pētījuma datiem ES mājputnu nozarē ir nodarbināti nedaudz vairāk nekā ceturtdaļmiljons cilvēku, no kuriem 62 % ir nodarbināti kaušanā/pārstrādē, bet gandrīz piektā daļa (19 %) — primārajā ražošanā, galvenokārt 23 360 lielajās broileru saimniecībās[9]. Dažos ES reģionos šī nozare ir ārkārtīgi labi integrēta (kopīgas īpašumtiesības uz audzēšanas inkubatoriem, mītnēm, barības ražotnēm un pārstrādes fabrikām), un audzētājiem par viņu darbu maksā noteiktu likmi un mainīgās izmaksas. Citos reģionos nozare ir mazāk integrēta un audzētājs ir arī putnu īpašnieks. Augsts integrācijas līmenis ir izplatīts Austrijā, Francijā, Vācijā, Itālijā un AK, bet zemāks līmenis ir plašāk sastopams Beļģijā, Somijā, Nīderlandē, Polijā un Zviedrijā. Dānijā un Ungārijā izplatīti ir abi modeļi.

[8] Eiropas Komisijas Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts, rādītājs pieejams šeit: http://ec.europa.eu/agriculture/poultry/index_en.htm

[9] 94 % no visiem putniem ir saimniecībās ar vairāk nekā 1000 broileriem (*Eurostat* 2013. gadā), kuru gan ir mazāk nekā 1 % no visām broileru saimniecībām.

3 DIREKTĪVAS PIEMĒROŠANA

2017. gada ziņojumā tika ziņots, ka Direktīva ir pilnīgi transponēta valstu tiesību aktos un Beļģija, Vācija, Itālija un Spānija šo direktīvu īsteno reģionalizēti, savukārt AK tas ir decentralizēts jautājums.

3.1 Apmācība un norādījumi personām, kuras strādā ar cāļiem

Direktīvā noteica konkrētas apmācības prasības audzētājiem, paredzot atkāpes, kas balstītos uz iepriekšējās pieredzes. Šādu apmācību apstiprina valsts iestādes un parasti vada trešā puse. Tomēr 2017. gada ziņojums liecināja, ka dažas dalībvalstis nepiedāvā piemērotus apmācību kursus.

Apmācība uzsver audzētāja atbildību un nepieciešamību līdzsvarot pārvaldību un resursu nodrošināšanu, kā arī praktiskus ķeršanas un transportēšanas aspektus.

Valsts iestādes audzētājiem izsniedz kompetences sertifikātu. Divas trešdaļas no šiem sertifikātiem izsniedz pēc apmācības, bet vienu trešdaļu — uz iepriekšējās pieredzes bāzes. Daudzi audzētāji, kuri uz pieredzes pamata varētu izmantot atkāpes, izvēlējās piedalīties apmācībā, jo atzinīgi vērtēja iespēju vairāk uzzināt par tādiem jautājumiem kā broileru izturēšanās un stress[10].

Lai gan personām, kas ķer un iekrauj putnus pirms transportēšanas uz kautuvi, kompetences sertifikāts nav nepieciešams, Direktīva nosaka, ka audzētājiem viņiem jāsniedz instrukcijas un norādījumi. Tomēr persona, kas organizē ķeršanu, parasti nav audzētājs, jo īpaši, ja nozare ir augsti integrēta, transportu organizē kautuve un audzētājs nav vispiemērotākā persona, kam instruēt ķeršanas komandu. Tajos gadījumos atsevišķas grupas nozarē ir ķeršanas komandas apmācījušas papildus, lai būtu drošība, ka iesaistītās personas ir informētas par labo praksi un savu juridisko atbildību.

3.2 Saimes blīvums un inspicēšana

Direktīva nosaka trīs saimes blīvuma diapazonus, un audzētājiem jāievēro katram diapazonam noteiktais atšķirīgais prasību kopums.

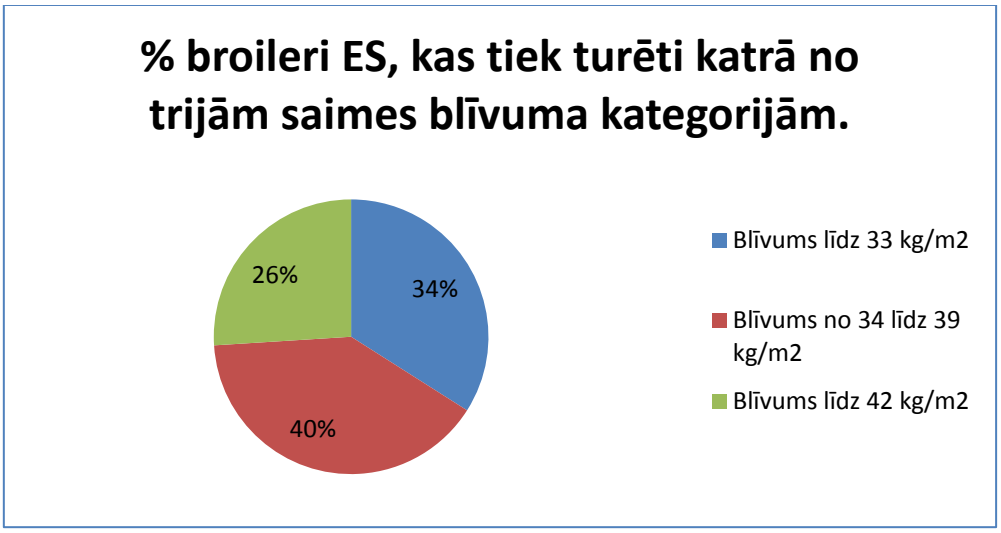
- Pamatnoteikums ir tāds, ka saimes blīvums nepārsniedz 33 kg/m^2.
- Atkāpi, kas pieļauj blīvumu no 33 kg/m^2 palielināt līdz 39 kg/m^2, var piešķirt, ja par katru mītni tiek uzturētas papildu dokumentētas ziņas un šai mītnei ir panākti noteikti klimatiski parametri. Turklāt kautuvei paredzētajos saimes pavaddokumentos jānorāda dienas mirstības koeficients un dienas mirstības koeficientu kopsumma.

[10] Publikācija *"Educating professionals on animal welfare"* (“Profesionāļu izglītošana par dzīvnieku labturību”) pieejama šeit:

https://publical/-/publication/4cca0815-024f-11e7-8a35-01aa75ed71a1

- Tālāks palielinājums no 39 kg/m^2 līdz 42 kg/m^2 ir pieļaujams, ja ne vien tiek ievēroti iepriekšējā punktā minētie nosacījumi bet arī nacionālo iestāžu veikta pārraudzība apstiprina zemus mirstības rādītājus un labu vadības praksi. Vislielākā saimes blīvuma gadījumam Direktīvā sniegta rādītāja formula, pēc kuras aprēķina dienas mirstības koeficientu kopsummu, ko nedrīkst pārsniegt.

Transponējot šo Direktīvu valsts tiesību aktos, saskaņā ar 2017. gada pētījumu Austrija, Dānija, Vācija, Zviedrija un AK izvēlējās dažas no šīm saimes blīvuma atkāpēm neizmantot vai neizmantot nevienu no tām. Gan Vācija, gan AK norādīja, ka viņu lēmums balstās uz zinātniski pierādīta fakta, ka lielāks saimes blīvums var kompromitēt labturību. Pārējās 23 dalībvalstu nacionālajos tiesību aktos Direktīva transponēta tieši. Līdz ar to 2017. gada pētījuma laikā bija viena dalībvalstu grupa, kas pieļāva saimes blīvumu līdz 33 kg/m^2, otra grupa — līdz 39 kg/m^2, un trešā grupa — līdz maksimāli 42 kg/m^2, un kopumā gandrīz trīs ceturtdaļas broileru ES tiek turētas saimes blīvumā, kas nesasniedz 39 kg/m^2 (sk. diagrammu):

2017. gada pētījums liecināja, ka nedaudz vairāk nekā ceturtdaļa ES produkcijas tiek saražota vislielākā saimes blīvuma saimniecībās, kur audzētājiem ir pienākums ievērot noteiktas Direktīvā ierakstītas papildprasības. Vairāk nekā puse (55 %) vislielākā saimes blīvuma apstākļos audzētu broileru ir Francijā, savukārt 18 % atrodas Nīderlandē un 9% — Beļģijā.

Nejaušinātas inspicēšanas laikā iestādes ir pārliecinājušās, ka šie noteiktie saimes blīvumi riska periodos netiek pārsniegti. Viens riska periods ir pirms "retināšanas", kas ir daudzās dalībvalstīs piekopta prakse daļu kaušanai paredzēto putnu izņemt dažas dienas agrāk nekā lielāko saimes daļu, tādējādi mītnē radot vairāk vietas. Otrs periods, kad saimes blīvums var sasniegt augstāko rādītāju, ir ražošanas cikla beigu brīdis tieši pirms putnu nosūtīšanas uz kautuvi. Lai varētu rezultatīvi novērtēt atbilstību Direktīvas juridiskajām prasībām, dalībvalstīm jānosaka skaidri atbilstības kritēriji, pēc kuriem pārbaudēs varētu praktiski atzīt, vai saimniecības ievēro likumu. Vairums dalībvalstu ir izdevušas kādus norādījumus par praktiskajiem pasākumiem, kas jāveic saimes blīvuma mērīšanā, bet tikai dažām ir inspektoriem paredzēti norādījumi, kā novērtēt, vai telpas pietiekami ventilētas. Ventilācijai ir kritiski svarīga nozīme klimatisko apstākļu nodrošināšanā, bet tikai neliela daļa dalībvalstu ir noteikusi maksimālās gāzu koncentrācijas un nodrošinājušas aprīkojumu to mērīšanai.

Nejaušinātā saimniecību inspicēšanā parasti uzmanību pievērš nodrošinātajiem resursiem, nevis pašiem putniem, jo audzētavās ar vairākiem tūkstošiem dzīvu putnu tos ir grūti izmeklēt atsevišķi.

Atsevišķas iestādes, jo īpaši Dānijā, kur sistēma, kas paredz monitorēt konkrētus rādītājus kautuvēs, bijusi vissenāk, norādīja, ka, balstoties uz kautuvju monitoringu ("uzraudzību"), problemātiskas saimniecības pārraudzīt var efektīvāk, nekā paļaujoties uz nejaušinātām saimniecību inspicēšanām. Šīs iestādes par visefektīvāko veidu, kā organizēt kontroles un risināt ar saimniecībā vērojamiem vidiskajiem apstākļiem saistītas potenciālas problēmas, uzskata dzīvniekbāzētu rādītāju, ko var izmērīt pēc nāves un kas tuvu korelē ar mītnes klimatiskajiem apstākļiem audzēšanas laikā,

Gan nozares pārstāvji, gan iestādes uzskata, ka prasība saimes pavaddokumentiem uz kautuvi pievienot gan dienas mirstības koeficientu, gan dienas mirstības koeficientu kopsummu ir pārāk apgrūtinoša. Vairākumā dalībvalstu saimes pavaddokumentos uz kautuvi pievieno tikai ziņas par dienas mirstības koeficientu kopsummu. Ja saimes blīvums pārsniedz 33 kg/m^2, lai būtu iespējams izmeklēt, kad nāves gadījumi notikuši, piemēram, vai tie bijuši tuvu brīdim, kad dzīvniekus nosūta uz kautuvi, vai agrāk audzēšanas laikā, iestādēm jābūt pieejamiem dienas mirstības koeficientiem. Šo datu sniegšana atsevišķās dalībvalstīs ir vienkāršota, jo audzētāji dienas mirstības koeficientus tieši reģistrē datubāzē, un šiem datiem var piekļūt arī pilnvaroti veterinārārsti, kuriem var būt vajadzīgs izmeklēt, kad notikusi nāve.

Dažādās dalībvalstīs piemēro atšķirīgus maksimālos saimes blīvumus. No lielāka saimes blīvuma izriet tādas augstākas prasības attiecībā uz pārvaldību un monitoringu, kuru uzdevums ir mazināt iespējamās labturības problēmas.

Nozare prasību audzētājus apmācīt novērtē atzinīgi, un atsevišķas nozares grupas nodrošina arī papildu apmācību transporta organizētājiem un darbiniekiem, kas ķer putnus pirms transportēšanas.

Saimniecību inspicēšana kopumā pārliecina, ka tiesību aktu prasības tiek ievērotas, bet dalībvalstis dažkārt nav sniegušas skaidrus atbilstības kritērijus, pēc kuriem to inspektori varētu praktiski novērtēt, vai uzņēmumi attiecīgo likumu ievēro, lai gan dažkārt ir vērojama tāda laba prakse kā labi definētas maksimālās gāzes koncentrācijas un pieejams aprīkojums to mērīšanai.

Laba prakse dažās dalībvalstīs ir automātiski kopīgot datus par mirstības koeficientiem, kas sekmē tādu situāciju izmeklēšanu saskaņā ar Direktīvu, kur, iespējams, bijis pārāk daudz nāves gadījumu.

4 LABTURĪBAS RĀDĪTĀJU IZSTRĀDE

4.1 Obligātais rādītājs

Lai monitoringa programmas rādītājs būtu lietderīgs, tam ir jābūt skaidri definētam, praktiski mērāmam un jāatvieglina izlemšana, vai apstākļi saimniecībā ir pieņemami. Tāds rādītājs ir

maksimālā dienas mirstības koeficientu kopsumma[11], kas Direktīvā noteikta attiecībā uz saimniecībām, kuras strādā vislielākā saimes blīvuma apstākļos.

Šo rādītāju, ko katrai saimei nosaka, izmantojot Direktīvā noteikto formulu, var izmantot, lai izmērītu, vai audzētājs audzēšanas periodā ir spējis izsargāties no pārmērīgas mirstības. Ja saimes ar vislielāko saimes blīvumu noteikto robežu pārsniegušas, iestādes pieprasa, lai audzētājs pietiekami paskaidro, ka šīs mirstības cēloņus kontrolēt viņam nav bijis iespējams, pretējā gadījumā audzētājam ir pienākums turpmāk septiņus secīgus saimes audzēšanas periodus nodrošināt mazāku saimes blīvumu. Pirms audzētājam atkal atļauj darboties ar lielāko saimes blīvumu, tam šajā posmā jānodrošina par robežvērtību zemāks blīvums.

Pārsniegtu mirstības koeficientu gadījumā mirstība bieži vien bijusi vērojama pirmajā ražošanas nedēļā un audzētājs apgalvo, ka tā ir bijusi inkubatora apstākļu un/vai vecāku saimes turēšanas apstākļu dēļ. Iestādes pieņem šādus apgalvojumus, bet neizmeklē apstākļus inkubatorā. ES tiesību akti nenosaka īpašas prasības inkubatoriem, un nevienā no Veselības un pārtikas nekaitīguma ģenerāldirektorāta revidētajām dalībvalstīm nebija kritēriju, pēc kuriem Direktīvas 98/58/EK vispārīgās prasības novērtēt attiecībā uz šīm iestādēm.

Dienas mirstības koeficientu summas izmantošana saimes blīvuma samazināšanai nākamajās saimēs bieži vien tiek uztverta kā sods. Lai blīvumu uzturētu zemāku par noteikto robežu un izvairītos no saimes blīvuma samazināšanas, audzētāji, kuri iespējami nederīgus putnus citā gadījumā varētu dzīvnieku labturības iemeslu dēļ izbrāķēt un nokaut, šādus putnus tomēr ved uz kautuvi, lai tie netiktu ierēķināti viņu saimniecības mirstības koeficientā.

Ir noteikta prasība, ka kautuvē veiktā pēcnāves pārbaudē vienmēr monitorē tādus apstākļus kā neparasti augsts kontaktdermatīta līmenis, parazitāras un sistēmiskas slimības. Tomēr Direktīva nenosaka, kāds šādu slimību apmērs vai smaguma pakāpe atbilst sliktiem labturības apstākļiem. Tāpēc, lai gan oficiālajam veterinārārstam gadījumos, kur inspicēšanas rezultāti atbilst sliktai dzīvnieku labturībai, ir pienākums tos paziņot audzētājam un kompetentajai iestādei, turpmāka mērāmu kritēriju noteikšana un tāda rādītāja ieviešana, kas varētu pamatot šo lēmumu, paliek attiecīgās dalībvalsts ziņā.

4.2 Brīvprātīgie rādītāji

2017. gada pētījums atklāja, ka 18 dalībvalstu nacionālajos tiesību aktos ir prasība reģistrēt pēdu spilventiņu dermatīta gadījumus, un 15 no tām šo prasību sasaista ar mērķtiecīgiem pasākumiem. Pēdu spilventiņu dermatīts ir rādītājs, ko uzrauga kautuvē un ko var izmantot, lai apzinātu problemātiskas saimniecības, kurās ir vajadzīgi koriģējoši pasākumi dermatīta izraisītājfaktoru novēršanai. Pēdu spilventiņu dermatīts ir kontaktdermatīts, ko izraisa amonjaka apdegumi, kas radušies ilgstošā saskarē ar tādiem sliktas kvalitātes pakaišiem ar augstu mitruma līmeni un amonjaka koncentrāciju, kuri izraisa ķīmisku ādas kairinājumu. Pēdu spilventiņu dermatīts bieži novērojams kopā ar citu tāda veida kontaktdermatītu kā

[11] "Dienas mirstības koeficientu summa" ir summa, ko veido dienas mirstības koeficienti, kas savukārt ir to cāļu skaits, kuri nomiruši vienā mītnē vienas dienas laikā, arī tie, kuri izbrāķēti un slimības vai citu iemeslu dēļ nokauti, kas dalīts ar kopīgo cāļu skaitu, kuri tajā dienā atradušies mītnē, un reizināts ar 100.

paceles cīpslas brūces un krūšu čulgas, kas liecina ne vien par sliktu pakaišu kvalitāti, bet arī par iespējamu klibumu vai mobilitātes problēmām. To neietekmē ķeršana, transportēšana vai apstākļi kautuvē, tāpēc tas ir labs rādītājs dzīvnieku labturībai saimniecībā. 15 dalībvalstis, kuras šo rādītāju saista ar īpaši orientētiem tiesību aktos paredzētiem pasākumiem, kopā ar AK un Spāniju, kur šādas sistēmas tiek īstenotas, nebūdamas noteiktas tiesību aktos, nozīmē, ka šāda vērtēšanas sistēma aptver gandrīz 80 % mājputnu ražošanas Eiropas Savienībā.

Zviedrija, Dānija, Nīderlande un AK šo rādītāju praksē ir izmantojušas visilgāk un izmanto trīslīmeņu vērtēšanas sistēmu, kas vispirms tika ieviesta Zviedrijā[12]. Tomēr vienpadsmit dalībvalstis, kurās šāda vērtēšanas sistēma nav saistīta ar īpaši orientētiem pasākumiem, veic pēcnāves pārbaudes, kā to nosaka Regula (EK) Nr. 854/2004[13], bet šos datus neizmanto sistemātiski saimniecību inspicēšanas prioritizēšanai.

Par rādītāju izmantojot pēdu spilventiņu dermatītu, dalībvalstis varējušas izstrādāt efektīvas broileru labturības kontroles sistēmas[14]. Kaut gan vērtēšanas un rīcības sākumsignāla līmeņi dalībvalstīs atšķiras, tās visas sniedz norādījumus par pēcnāves novērtēšanu, rezultātu paziņošanu un apsekošanu. Ir nepieciešama laba saziņa un koordinācija starp iestādēm, kuras ir atbildīgas par kautuvi, un tām, kuras ir atbildīgas par saimniecību, lai audzētājiem ar ilgstoši augstu punktu skaitu būtu pienākums risināt šo problēmu. No otras puses, ilgstoši zems pēdu spilventiņu dermatīta vērtējums pierāda, ka audzētājs strādā labi.

EFSA sniedza saskaņotu datu vākšanas sistēmu un datu iesniegšanas modeli[15], kā prasīts Direktīvas 6. panta 2. punktā. Dalībvalstu eksperti un 2017. gada darbseminārs norādīja, ka šī epidemioloģiskā/paraugņemšanas pieeja gan piedāvā ieskatu par pēdu spilventiņu dermatīta līmeni nacionālā mērogā, bet nav rīks, ar kura palīdzību pastāvīgi prioritizēt atsevišķu saimniecību kontroles. Dalībvalstu eksperti secināja, ka, ja vien šāda sistēma jau nav ieviesta, viņiem jāizstrādā norādījumi, kā datus no kautuvēm varētu izmantot uz riska analīzi balstītās kontrolēs.

Saimes labturības pamatmērījums ir mirstības koeficienti, bet tagad lielākā daļa dalībvalstu paļaujas, ka vislabākais veids, kā novērtēt broileru saimniecību risku un prioritizēt saimniecības, kurās jāveic pārbaudes un pasākumi, ir konkrētu kontaktdermatīta veidu, jo īpaši pēdu spilventiņu dermatīta, pēcnāves vērtēšana. Nākamo saimju pēcnāves pārbaužu

[12] *"Management tools to reduce footpad dermatitis in broilers"* ("Pārvaldības rīki. kas mazina broileru saslimšanu ar pēdu spilventiņu dermatītu"), *I. de Jong & J. van Harn, Aviagem*, 2012.

[13] Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regula (EK) Nr. 854/2004, ar ko paredz īpašus noteikumus par lietošanai pārtikā paredzētu dzīvnieku izcelsmes produktu oficiālās kontroles organizēšanu (OV L 139, 30.4.2004., 206. lpp. Labotā un pārpublicētā redakcija OV L 226, 25.6.2004., 83. lpp.).

[14] *"Contribution of Meat Inspection to the surveillance of poultry health and welfare in the European Union"* ("Gaļas pārbaudes ieguldījums mājputnu veselības un labturības uzraudzīšanā Eiropas Savienībā"), *A. Huneau-Salaün, K. D. Stärk, A. Mateus, C. Lupo, A. Lindberg, S. Le Bouquin-Leneveu, Epidemiology & Infection*, 2015, 143. sēj., 11. izd., 2459.–2472. lpp.

[15] *"Technical assistance to the Commission (Article 31 of Regulation (EC) No 178/2002) for the preparation of a data collection system of welfare indicators in EU broilers' slaughterhouses"* (**"**Tehniskais atbalsts Komisijai (Regulas (EK) Nr. 178/2002 31. pants) datu vākšanas sistēmas par labturības rādītājiem ES broileru kautuvēs sagatavošanai**"**)http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/j.efsa.2013.3299/pdf

monitoringu var izmantot, lai apstiprinātu faktu, ka pamatā esošās problēmas ir novērstas.

Bieži vien aizdomās par augsta mirstības koeficienta iemesliem audzēšanas agrīnajos posmos tiek turēti apstākļi inkubatoros un/vai vecāku saimē, bet iestādes šīs vietas nepārbauda, jo nav noteikušas konkrētus dzīvnieku labturības noteikumus, kas būtu šīm citām vietām piemērojami.

5 IETEKME UZ CĀĻU LABTURĪBU

EFSA atzinumā[16] ir norādītas galvenās slimības, kas ietekmē broileru labturību, tādas kā problēmas ar kājām, kontaktdermatīts, ascīts un pēkšņās nāves sindroms. Ziņojums norāda, ka šīs slimības ir saasinājusi intensīvā ātras augšanas selekcija un palielināta barošanas efektivitāte, kā arī vides apstākļi. Direktīvas nolūks ir ar labākas vadības un vides apstākļu palīdzību uzlabot cāļu labturību, un ar tās palīdzību ģenētiskās selekcijas problēma kļuvusi par vēl viena Komisijas ziņojuma tematu.

2017. gada pētījums liecina, ka gan dalībvalstis, gan nozare šīs Direktīvas ietekmi vērtējušas maz. Veselības un pārtikas nekaitīguma ģenerāldirektorāta veiktās revīzijas kopā ar 2017. gada darbsemināru ar dalībvalstu piedalīšanos sniedz pamatu šādiem secinājumiem par Direktīvas ietekmi uz putnu labturību.

Ražošanas sistēmas principā ir tādas pašas kā pirms Direktīvas stāšanās spēkā, proti, dienu veci cāļi tiek ievietoti mītnē, uz grīdas, kas noklāta ar pakaišu materiālu (piemēram, salmi, koka skaidas, kūdra vai papīrs). Ir uzlabota mitināšana un vides kvalitāte, jo atsevišķas dalībvalstis ir pakāpeniski izskaudušas vecās novietnes, kurās nebija iespējams ievērot prasību, ka jebkuras 48 stundas, kad āra temperatūra ir zemāka par 10 °C, vidējais relatīvā mitruma līmenis iekštelpās nedrīkst pārsniegt 70 %. Atklāts, ka šis trūkums arī ir augsta pēdu spilventiņu dermatīta līmeņa cēlonis, un šā rādītāja monitorēšana arī ir sekmējusi mitināšanas uzlabojumus.

Tādējādi sistēmiski uzlabojumi vairāk panākti ar pasākumiem pēdu spilventiņu dermatīta novēršanai, nevis ar nejaušinātu inspicēšanu saimniecībās. Pie augsta pēdu spilventiņu dermatīta līmeņa novēršanas pasākumiem pieder arī jaunāku putnu nokaušana, pirms tiem radušās mobilitātes problēmas; arī tā neļauj pasliktināties putnu labturībai. Visā saimes dzīves ciklā uzturot attiecīgu pakaišu kvalitāti, mazinās arī tādas slimības kā kokcidioze un nekrotiskais enterīts, tādējādi uzlabojoties putnu veselību.

Netiešas liecības par pozitīviem ieguvumiem, ko dod šādi saimju veselības veicināšanas pasākumi, turklāt iegūtas Veselības un pārtikas nekaitīguma ģenerāldirektorāta darbā, ko tas veicis citā virzienā, īstenojot Komisijas rīcības plānu pret mikrobu rezistenci[17]. Konkrētāk, ir liecības, ka dalībvalstīs, kas lielu uzmanību pievērš labturībai, veselībai un higiēnai, ir būtiski

[16] "Scientific Opinion on the influence of genetic parameters on the welfare and the resistance to stress of commercial broilers" ("Zinātnisks atzinums par ģenētisko parametru ietekmi uz komerciāli audzētu broileru labturību un spēju pretoties stresam") http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/j.efsa.2010.1666/full

[17] https://ec.europa.eu/health/amr/sites/amr/files/amr_action_plan_2017_en.pdf

sarukusi vai vispār izzudusi vajadzība parastu slimību ārstēšanai izmantot antimikrobiālus līdzekļus, kas nav kokcidiostati[18].

Direktīva ir nodrošinājusi labu pamatu broileru labturības nodrošināšanai, un, lai gan pēdu spilventiņu dermatīta novērtēšana pēc punktiem nav ES līmenī definēta, šā rādītāja izmantošana dzīvnieku labturību uzlabojusi vissistemātiskāk.

6 DIREKTĪVAS IZMAKSAS

2017. gada pētījums uz dalībvalstu aptaujas pamata liecināja, ka Direktīvas īstenošanas izmaksas ir aplēstas sešās dalībvalstīs un nav salīdzināmas. Reģistrētās īstenošanas izmaksas, gan ikgadējās izmaksas, gan vienreizējās izmaksas, bija saistītas ar audzētāju izmaksām par detalizētāko prasību ievērošanu, iestāžu izmaksām par papildu personālu un aprīkojumu vides parametru mērīšanai, un nozares administratīvajām izmaksām un ražošanas izmaksām.

2017. gada pētījums liecina, ka kopumā ne dalībvalstis, ne nozare neuzskata, ka šīs Direktīvas īstenošanai būtu nozīmīgas finansiālas sekas. Vienīgās dalībvalstis, kuras vēstīja par nozīmīgām izmaksām, bija AK un Nīderlande. Uz Ietekmes novērtējumu pirms Direktīvas īstenošanas pamatotā AK aplēse bija pavisam 71,1 miljons euro vienreizējās izmaksās un ikgadējās izmaksās astoņu gadu laikā. Lielākās izmaksas izrietēja no AK lēmuma neļaut saimniecībām darboties ar vislielāko saimes blīvumu. Saskaņā ar 2017. gada pētījumu šīs izmaksas segusi nozare, bet mazāka saimes blīvuma un ražošanas radītās izmaksas kompensē klientu vēlme maksāt par produktiem, kas iegūti ar augstākiem dzīvnieku labturības standartiem. Nīderlandē ietekmes novērtējums netika veikts. Tomēr gan iestādes, gan nozare uzskata, ka Direktīvas īstenošanas izmaksas bijušas būtiskas, jo pirms tās saimes blīvums bija robežās no 45 kg/m^2 līdz 50 kg/m², un Direktīvas ieviestā mazākā saimes blīvuma sekas, proti, zemākais ražošanas līmenis, nozīmēja izmaksas, kas jāsedz nozarei. Nīderlande aplēsa, ka ikgadējās administratīvās un ražošanas izmaksas nozarei ir 2,7 miljoni euro, neieskaitot ieņēmumu zaudējumu, ko radīja saimes blīvuma samazināšana, lai atbilstu Direktīvas prasībām. Citās dalībvalstīs īstenošanas izmaksu diapazons bija no niecīgām līdz pat 6 miljoniem euro gadā audzētājiem Somijā.

Rādītāju monitorēšanu kautuvē uzskatīja par izmaksām gan kautuves personāla, gan pilnvarotā veterinārārsta laika ziņā (piemēram, Čehijas Republika aplēsa, ka kontrolpārbaudes kautuvēs maksā 1,3 miljonus euro).

Broileru audzēšana ir liela un augoša Eiropas Savienības lauksaimniecības ekonomikas nozare, kas dod būtisku ieguldījumu nodarbinātībā. Eksports un imports lielākoties viens otru līdzsvaro, un attiecībā uz tiem sakarā ar Direktīvas īstenošanu nav radušās lielas izmaksas. Dažādās dalībvalstīs darbs ar mazāku saimes blīvumu nav negatīvi ietekmējis nozares konkurētspēju.

[18] http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=121

7 SECINĀJUMI

Broileru audzēšana ir nozīmīga ES lauksaimniecības ekonomikas daļa, un saskaņā ar 2017. gada pētījumā savākto informāciju Direktīvas īstenošana nav radījusi būtiskas izmaksas. Direktīva ir nodrošinājusi satvaru, kurā dalībvalstis ir uzlabojušas pārvaldību un broileru mitināšanu, kas savukārt ir labvēlīgi ietekmējis putnu veselību un labturību.

Kontroles, kuru pamatā ir pēdu spilventiņu dermatīta monitorings, dzīvnieku labturības uzlabojumus pierāda vislabāk. Šādas kontroles ir visiedarbīgākais un visefektīvākais veids, kā prioritizēt izmeklēšanu saimniecībās. Iestādes un audzētāji, izmantojot pēdu spilventiņu novērtēšanu, arī spējuši mērīt panākumus un uzturēt standartus, pamatojoties uz reāliem dzīvnieku labturības rezultātiem.

Dalībvalstis zina, kādas darbības jāveic, lai ieviestu pēdu spilventiņu dermatīta monitoringa sistēmas, un divas trešdaļas dalībvalstu šādas sistēmas jau ir iedibinājušas.

Svarīga daļa jebkurā kontroles sistēmā joprojām ir nejaušināta saimniecību inspicēšana, jo īpaši, lai pārbaudītu saimes blīvumu un pārvaldības, mitināšanas un citu resursu atbilstību.

Dažādās dalībvalstīs piemēro atšķirīgu maksimālo saimes blīvumu un liela saimes blīvuma iespējamās negatīvās sekas ir mazinātas, piemērojot augstākas prasības un monitoringu, kurā par rādītāju izmanto dienas mirstības koeficientu summu. Pie liela mirstības koeficienta bieži vien vaino apstākļus inkubatoros un/vai vecāku saimēs, bet nav zināms, ka iestādes veiktu kādas darbības šādu aizdomu pētīšanai. Iestādēm problemātiski ir arī pamatīgi izvērtēt tehniskākas prasības, piemēram, ventilāciju, kas ietekmē cāļu labturību.

Komisija turpinās strādāt kopā ar dalībvalstīm, lai izplatītu labās prakses piemērus attiecībā uz kontrolēm, un sadarbosies ar dalībvalstīm un nozari, izstrādājot saimniecību pārvaldības norādījumus.